

HE 14/2006 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vaalilain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että vaalilakiin tehtäisiin muutokset, jotka mahdollistaisivat sähköisen äänestyksen äänestyspaikoissa ja ennakköäänestyspaikoissa sekä kotiaänestyksessä. Sähköinen äänestys olisi vaihtoehto äänestyslipulla tapahtuvalle äänestykselle. Äänestäjä voisi halutessaan aina äänestää ää-

nestyslipulla. Sähköisen äänestyksen käyttöön ottaminen tapahtuisi vaiheittain ja riippuisi oikeusministeriön erillisestä päätöksestä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2006.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	3
1. Johdanto	3
2. Nykytila.....	3
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
2.2. Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö	4
2.3. Nykytilan arviointi.....	4
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	5
3.1. Tavoitteet.....	5
3.2. Keskeiset ehdotukset	5
4. Esityksen vaikutukset.....	6
4.1. Taloudelliset vaikutukset	6
4.2. Vaikutukset viranomaisten toimintaan	6
5. Asian valmistelu	7
5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	7
5.2. Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	7
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	8
1. Lakiehdotuksen perustelut	8
2. Tarkemmat määräykset.....	14
3. Voimaantulo	14
4. Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	14
LAKIEHDOTUS.....	15
Laki vaalilain muuttamisesta	15
LIITE	18
RINNAKKAISTEKSTIT	18
Laki vaalilain muuttamisesta	18

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Viime vuosien perusteellisin vaalilainsäädännön uudistus tehtiin vuonna 1998, jolloin eduskuntavaaleja, presidentinvaalia, europarlamenttivaaleja ja kunnallisvaaleja koskevat erilliset lait yhdistettiin yhdeksi vaalilaksi (714/1998). Tämän jälkeen vaalilakiin on tehty joitakin teknisluonteisia tarkistuksia, joista merkittävin oli 1 päivänä heinäkuuta 2002 voimaan tullut muutos (247/2002), jossa muun muassa yleisen ennakkoäänestyksen järjestämisvastuu siirrettiin valtiolta kunnille ja presidentinvaalin ensimmäisen ja toisen vaalin välinen aika supistettiin kolmesta kahteen viikkoon.

Yleisesti ottaen vaalijärjestelmämme toimii teknisessä mielessä varsin hyvin, mistä on osoituksena se, että vaalit toimitetaan ongelmitta ja niiden tulokset saadaan selville kansainvälisestikin verrattuna nopeasti. Pakottavia muospaineita ei tässä suhteessa voidakaan katsoa olevan. Vaalijärjestelmää voidaan arvioida myös sen kannalta, miten oikeudenmukaisena ja selkeänä sitä pidetään. Viime vuosina onkin keskusteltu paljon esimerkiksi suhteellisuuden toteutumisen ongelmista eduskuntavaaleissa. Asiaa pohti perusteellisesti vuonna 2001 mietintönsä jättänyt vaalitoimikunta 2000 (KM 2001:8) ja osittain myös kesäkuussa 2005 mietintönsä jättänyt Kansanvalta 2007 –toimikunta (KM 2005:1). Kumpikaan toimikunta ei kuitenkaan tehnyt asiassa konkreettisia ehdotuksia.

Vaalien teknisen toimittamisen keskeinen väline, vaalitietojärjestelmä (VAT) on ollut käytössä 1990-luvun alusta lukien ja toiminut sinänsä moitteettomasti. Järjestelmän tekninen perusta on kuitenkin alkanut vanhentua ja tämä on lisännyt riskejä järjestelmän käytettävyyden osalta. Oikeusministeriö onkin asettanut vuonna 2004 hankkeen vaalitietojärjestelmän tekniseksi kokonaisuudistukseksi (uVAT-hanke). Hankkeessa on tarkoitus uudistaa järjestelmän tekninen alusta siten,

että järjestelmä rakentuu mahdollisimman pitkän elinkaaren atk-tekniikoille. Hankkeen on tarkoitus olla valmis vuosien 2009-2010 aikana. Teknisen perustan uudistamisen lisäksi hankkeessa on tarkoitus toteuttaa myös joitakin toiminnallisia uudistuksia, joista tärkein on sähköisen äänestyksen mahdollistaminen, mistä tässä esityksessä on kysymys.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Voimassa olevan vaalilain mukaan äänestys tapahtuu sekä ennakkoäänestyksessä että vaalipäivän äänestyksessä siten, että äänestäjä merkitsee äänestyskopissa äänestyslippuun sen ehdokkaan numeron, jota hän haluaa äänestää. Ennakkoäänestyksessä äänestäjä sulkee leimatun äänestyslipun vaalikuoreen ja vaalipäivän äänestyksessä pudottaa sen vaaliluurna. Äänestysmenettelyjä voidaan pitää sekä luotettavina että myös melko sujuvina. Myös äänestyslippujen laskenta sujuu nykyisin nopeasti ja alustavan laskennan tulokset saadaan yleensä selville jo vaalipäivän iltana noin kello 22-23.

Suomessa äänestys yleisissä vaaleissa on aina toimitettu vaaliviranomaisen edessä. Yleisellä ennakkoäänestyspaikalla vaaliviranomaisina ovat vaalitoimitsijat ja vaalipäivän äänestyspaikalla vaalilautakunta. Vaalitoimikunta järjestää ennakkoäänestyksen kunnan alueella olevissa laitoksissa ja vaalitoimikunnan jäsenet käyvät toimittamassa kotiaäänestyksiä sellaisten äänioikeutettujen kodeissa, joilla on vammaisuudesta, heikkokuntoisuudesta tai muusta vastaavasta syystä johtuen hankalaa lähteä äänestämään äänestyspaikalle tai ennakkoäänestyspaikalle. Myös ulkomaan ennakkoäänestyspaikoissa, Suomen edustustoissa ja suomalaisissa laivoissa, äänestyksen toimittamisesta huolehtivat vaalitoimitsijat.

2.2. Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

Äänestyspaikalla tapahtuvaa sähköistä, tai pikemminkin koneellista äänestystä on käytetty muutamissa valtioissa jo melko pitkään. Hollannissa koneäänestyskseen alettiin siirtyä asteittain 1970-luvulta alkaen ja nykyisin jo lähes kaikissa Hollannin äänestyspaikoissa voidaan äänestää koneellisesti. Belgiassa koneellinen äänestys on käytössä noin puolessa maan kunnista. Myös Yhdysvalloissa on joissakin osavaltioissa käytetty jo pitkään erilaisia äänestyskoneita. Yhteistä näille ja muille vastaaville menetelmille on kuitenkin se, että äänet eivät yleensä siirry suoraan äänestyspaikasta keskitettyyn vaaliurnaan, vaan varastoituvat itse koneeseen, esimerkiksi levykkeelle, josta ne sitten erikseen lasketaan.

Muutamissa valtioissa, kuten Sveitsissä, Isossa-Britanniassa ja Virossa on viime vuosina kehitetty sähköistä etä-äänestystä. Näissä valtioissa on kuitenkin ollut jo pitkään äänestyspaikasta riippumattoman kirjeäänestysten perinne muodossa tai toisessa. Virossa sähköistä etä-äänestystä kokeiltiin ensimmäisen kerran lokakuussa 2005 toimitetuissa kunnallisvaaleissa. Viron kokeilu toimi teknisesti hyvin, mutta siitä huolimatta vaalien äänestysaktiivisuus verrattuna edellisiin kunnallisvaaleihin aleni viisi prosenttiyksikköä ollen nyt 47 prosenttia. Vain yksi prosentti äänioikeutetuista (noin 9300) äänesti internetin välityksellä.

Euroopan neuvosto antoi 30 päivänä syyskuuta 2004 suosituksen koskien sähköisen äänestyksen laillisia, toiminnallisia ja teknisiä normeja (Recommendation Rec(2004)11 of the Committee of Ministers to member states on legal, operational and technical standards for e-voting). Suosituksessa esitetään keskeiset seikat, joihin jäsenvaltioiden tulisi kiinnittää huomiota sähköistä äänestämistä suunnitellessaan. Suosituksen keskeinen sisältö on, että sähköisen äänestämisen tulee olla yhtä luotettavaa ja turvallista kuin kulloisessakin maassa käytössä oleva manuaalinen äänestys ja että sen suunnittelussa ja käyttämisessä tulee ottaa huomioon kaikki vaaleihin liittyvät perusoikeudet, kuten yleinen ja yhtäläinen äänioikeus ja salainen ja vapaa äänestys. Suomi (oikeusministeriö)

osallistui suositusta laatineen työryhmän työhön vuosina 2002-2004.

2.3. Nykytilan arviointi

Ennakkoäänestys ja ennakkoäänien laskenta kokonaisuutena on melko monimutkainen prosessi. Äänestäjä äänestää äänestyskopissa, minkä jälkeen hänen äänestyslippunsa leimaataan. Äänestäjä sulkee äänestyslipun vaalikuoreen ja allekirjoittaa lähetekirjeen. Vaalitoimitsija puolestaan sulkee vaalikuoren ja lähetekirjeen lähetekuoreen ja merkitsee äänioikeusrekisteriin, että äänestäjä on käyttänyt äänioikeutensa. Lähetekuori toimitetaan postitse äänestäjän kotikunnan keskusvaalilautakunnalle, joka avaa kuoren ja tarkastaa siinä olevat asiakirjat, vaalikuorta kuitenkin avaamatta. Tämän jälkeen keskusvaalilautakunta toimittaa muissa kuin kunnallisvaaleissa hyväksytyt vaalikuoret vaalipiirilautakunnalle laskentaa varten. Vaalipiirilautakunta puolestaan avaa vaalikuoret, laskee ennakkoäänien tuloksen ja syöttää tulostiedot oikeusministeriön keskitettyyn laskentajärjestelmään vaalipäivänä kello 20:een mennessä. Kunnallisvaaleissa ennakkoäänät laskee kunnan keskusvaalilautakunta.

Nykyisellä menettelyllä ennakkoäänestystoimitus voi äänestäjän kannalta kestää joskus kauankin, erityisesti vilkkaimpina aikoina. Yleensä aikaa ei vie niinkään äänestyskopissa käynti, vaan sen jälkeiset toimenpiteet, lipun leimaus, kuoritukset, lähetekirjeen allekirjoitus ja merkintöjen tekeminen äänioikeusrekisteriin. Yleensä jonot ennakkoäänestyspaikoilla syntyvätkin juuri äänestyskopissa käynnin jälkeen.

Vaalipäivän äänestys on erityisesti äänestäjän kannalta nopeampi menettely. Äänestyskopissa käynnin jälkeen vaalitoimitsija leimaa äänestyslipun ja äänestäjä pudottaa sen vaaliurnaan. Vaalihuoneiston sulkeuduttua vaalilautakunta avaa urnan, laskee alustavan tuloksen ja ilmoittaa sen laskentajärjestelmään. Vaalipäivän jälkeisenä maanantaina äänestysliput tarkastuslasketaan vaalipiirilautakunnissa tai kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunnassa. Vaalien tulokset vahvistetaan vaalipäivää seuraavana keskiviikkona.

Äänestys- ja laskentamenettelyjen sähköis-

tämisellä voitaisiin ennakkoäänestysmenettelyä äänestäjän kannalta nopeuttaa merkittävästi. Vaalipäivän äänestystoimitus on jo nykyisinkin niin nopea menettely, että sähköistäminen ei siinä toisi enää juurikaan ajansäästöjä. Molemmissa äänestystavoissa viranomais tehtävät kuitenkin vähenisivät merkittävästi sähköistämisen seurauksena. Lisäksi sähköisten äänten laskenta nopeuttaisi vaalitulosten saantia entisestään.

Kansanvalta 2007 –toimikunta pohti miehinnössään viime aikoina usein julkisuudessa ollutta kysymystä, voitaisiinko äänestäminen sallia toimitettavaksi jossain muuallakin kuin vaaliviranomaisen valvonnassa, esimerkiksi äänestäjän kotona tai työpaikalla internetin välityksellä tai kirjeäänestyksenä (ns. etääänestys). Kannanotossaan toimikunta kuitenkin totesi, että meillä ei ainakaan toistaiseksi ole tarvetta eikä myöskään edellytyksiä siirtymään tällaiseen äänestämiseen, muun muassa siksi, että etääänestyksessä ei kyettä huolehtimaan kaikkien äänioikeutettujen osalta vaalisalaisuuden ja vaalivapauden toteutumisesta ja koska äänestäminen äänestyspaikoissa ja ennakkoäänestyspaikoissa on nykyisin melko vaivatonta. Tämän linjauksen mukaisesti tässä hallituksen esityksessä lähdetäänkin siitä, että äänestäminen, niin sähköinen kuin manuaalinenkin, tapahtuu jatkossakin vain vaaliviranomaisen valvonnassa.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on tehdä mahdolliseksi äänestyspaikalta, ennakkoäänestyspaikalta ja kotiaäänestyksessä tapahtuva sähköinen äänestys ja siten nopeuttaa äänestysmenettelyä äänestäjän kannalta, vähentää ja yksinkertaistaa viranomaistyötä ja saada aikaan kustannussäästöjä. Uudistus ei vaarantaisi vaalitoimituksen luotettavuutta eikä vaalivarmuutta.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Sähköinen äänestys otettaisiin käyttöön siten, että oikeusministeriö määräisi ne kunnat,

joiden äänioikeutetuilla olisi, niin halutessaan, mahdollisuus äänestää sähköisesti. Samalla ministeriö määräisi myös ne äänestyspaikat ja ennakkoäänestyspaikat, joissa äänestys voitaisiin toimittaa sähköisesti, sekä voidaanko sähköisesti äänestää myös kotiaäänestyksessä. Oikeusministeriö esimerkiksi määräisi, että Karkkilan, Kauniaisten ja Vihdin äänioikeutetuilla on mahdollisuus äänestää sähköisesti näissä kunnissa olevissa ennakkoäänestyspaikoissa ja vaalipäivän äänestyspaikoissa. Oikeusministeriön määräysvalta olisi tarpeen erityisesti kehityshankkeen alkuvaiheessa, jotta äänestysjärjestelmän näinkin merkittävä muutos voitaisiin toteuttaa hallitusti. Tarkoitus on, että hankkeen ensimmäisessä vaiheessa sähköisen äänestämisen piiriin kuuluisi vain muutama kunta, mutta jatkossa mukaan tulevien kuntien määrää lisättäisiin aina vaali vaalilta.

Sähköinen äänestysjärjestelmä olisi osa oikeusministeriön vaalitietojärjestelmää. Äänestysjärjestelmä sisältäisi keskitetyn sähköisen vaaliurnan, jonne äänestyspaikassa tai ennakkoäänestyksessä taikka kotiaäänestyksessä annetut äänet kirjautuisivat salattuina siten, ettei äänen antajaa ja äänen sisältöä voitaisi keskenään yhdistää. Äänestysjärjestelmä myös suojattaisiin siten, ettei kukaan ulkopuolinen voisi poistaa, lisätä tai muuttaa vaaliurnassa olevia ääniä.

On huomattava, että sähköinen äänestäminen olisi äänestäjälle vain uusi mahdollisuus. Jos äänestäjä haluaisi edelleen äänestää äänestyslipulla, hän voisi tehdä niin. Äänestyspaikoissa, ennakkoäänestyspaikoissa ja kotiaäänestyksessä, joissa olisi mahdollisuus äänestää sähköisesti, äänestäjältä kysyttäisiin toimituksen aluksi, haluaako hän äänestää äänestyslipulla vai sähköisesti.

Sähköinen äänestys tapahtuisi sekä ennakkoäänestyksessä että vaalipäivän äänestyksessä pääpiirteittäin seuraavalla tavalla. Äänestäjä ilmoittautuisi vaalivirkailijalle ja todistaisi henkilöllisyytensä kuten nykyisinkin. Vaalivirkailija etsisi äänioikeusrekisteristä äänestäjän tiedot ja hyväksyisi äänioikeuden käytettäväksi sähköisesti. Äänestäjä menisi äänestyskoppiin, tunnistautuisi siellä äänestysjärjestelmään esimerkiksi henkilötunnuksensa tai sähköisen henkilökortin avulla ja tekisi äänestysmerkinnän sähköisesti joko

kirjoittamalla näytölle ehdokkaansa numeron tai etsimällä ehdokkaansa valintalistan kautta. Lopuksi äänestäjä vahvistaisi äänestysvalintansa ja järjestelmä ilmoittaisi äänestyksen tapahtuneeksi. Sen jälkeen hän voisi poistua äänestyspaikasta tai ennakoäänestyspaikasta. Vaalitoimituksen päätyttyä vaalipäivän iltana kello 20 kolme Helsingin vaalipiirilautakunnan jäsentä ja oikeusministeriön edustaja huolehtisivat sähköisen vaaliurnan avaamisesta ja siellä olevien äänten laskennasta.

Ennakoäänestyksessä äänestysprosessista jäisivät pois äänestyslipun leimaaminen, äänestyslipun sulkeminen vaalikuoreen, lähete- kirjeen täyttäminen, merkinnän tekeminen äänioikeusrekisteriin ja kuittausmerkinnän tulostaminen, vaalikuoren ja lähete- kirjeen sulkeminen lähete- kuoreen, lähete- kuoren postittaminen keskusvaalilautakuntaan, lähete- kuoren avaaminen ja sisällön tarkastaminen sekä vaalikuoren hyväksyminen tai hylkää- minen keskusvaalilautakunnassa, hyväksytty- jen vaalikuorten lukumäärien laskeminen ja kuorien toimittaminen muissa kuin kunnal- lisvaaleissa vaalipiirilautakunnille laskentaa varten, vaalikuorten avaaminen ja äänestys- lippujen laskenta vaalipiirilautakunnassa ja tuloksen syöttäminen keskitettyyn laskenta- järjestelmään.

Vaalipäivän äänestysprosessista poistuisi- vat puolestaan äänestyslipun leimaaminen ja sen pudottaminen vaaliurna- an, urnan avaaminen ja äänestyslippujen alustava las- kenta vaalilautakunnassa, äänten toimittami- nen vaalipiirilautakunnalle tai kunnallisvaa- leissa kunnan keskusvaalilautakunnalle, ään- ten tarkastuslaskenta vaalipäivää seuraava- na päivänä sekä tuloksen vahvistus ja sen syöttäminen keskitettyyn laskentajärjestel- mään.

Niiden kuntien äänioikeutetuille, joilla olisi mahdollisuus äänestää sähköisesti, tiedotet- taisiin asiasta erikseen. Näille äänioikeute- tuille lähetettyyn ilmoituskorttiin voitaisiin liittää ohjeet sähköisen äänestyksen menette- lyistä tai ne voitaisiin toimittaa äänestäjille myös muutoin. Ohjeistus ja mahdollisesti myös äänestysjärjestelmän simulaattori voi- taisiin julkaista myös oikeusministeriön vaa- lisivuilla (www.vaalit.fi). Tiedotuksen tavoite on, että äänestäjä äänestyspaikkaan tai en-

nakkoäänestyspaikkaan tullessaan tai kotiaä- nestykseen valmistautuessaan tietää, että hän voi äänestää joko perinteiseen tapaan äänes- tyslipulla tai vaihtoehtoisesti sähköisesti ja jos hän valitsee jälkimmäisen vaihtoehdon, hän osaa äänestää äänestysjärjestelmän avul- la.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Sähköisen äänestyksen käyttöönotto olisi osa vaalitietojärjestelmän kehittämistä, jolle on varattu määrärahoja valtion talousarvion kehyksiin vuosille 2004-2009. Sähköisen ää- nestyksen laajamittainen käyttöönotto vähen- täisi henkilöstön palkkaukustannuksia vaa- lipiirilautakunnissa ja kuntien keskusvaali- lautakunnissa sekä oikeusministeriön posti- tus- ja materiaalikustannuksia (äänestysliput, kuoret, lomakkeet).

Oikeusministeriö vastaisi sähköisen äänes- tysjärjestelmän ja sähköisen vaaliurnan jär- jestelmäkustannuksista. Kunnat puolestaan vastaisivat sopivien atk-kalusteiden (näyttö- pääte, työasema ja mahdolliset kortinlukijat) sekä sähköiseen äänestykseen sopivien ää- nestyskoppien hankinnasta aiheutuvista kus- tannuksista. Kunnat vastaavat jo nykyisinkin äänioikeusrekisterin käyttämiseksi tarvitta- vasta laitteistosta ennakoäänestyspaikoissa sekä nykymallisten äänestyskoppien kustan- nuksista.

4.2. Vaikutukset viranomaisten toimin- taan

Pitkällä tähtäimellä sähköisen äänestysjär- jestelmän käyttöönotto vähentäisi ja muuttai- si vaaliviranomaisten tehtäviä merkittävästi. Esimerkiksi ääntenlaskijoiden tehtävät pois- tuisivat aikaa myöten kokonaan. Hankkeen alkuvaiheissa tehtävävähennykset tuskin kui- tenkaan olisivat kovin näkyviä, koska säh- köistä äänestysmahdollisuutta käyttäviä kun- tia tulisi olemaan melko vähän.

Suomen vaalijärjestelmä on jo lähes sadan vuoden ajan perustunut luottamushenkilöjär- jestelmään, jonka mukaan vaalipiirilautakun- tien, kuntien keskusvaalilautakuntien, vaali- lautakuntien ja vaalitoimikuntien jäsenten tu-

lee edustaa eri poliittisia puolueita. Siten on pyritty varmistamaan vaalien yleistä luotettavuutta ja oikeudellisuutta. Sähköinen äänestäminen muuttaisi vaalien luonnetta tässä suhteessa. Äänestystilanteessa vaalitoimitsijat (ennakkoäänestys) ja vaalilautakunta (vaalipäivän äänestys) olisivat äänestyspaikoilla ja ennakkoäänestyspaikoilla läsnä myös sähköisessä äänestämisessä. Sen sijaan kunnan keskusvaalilautakunnan suorittama ennakkoäänestysasiakirjojen tarkastus sekä vaalipiirilautakunnan tai keskusvaalilautakunnan suorittama ääntenlaskenta jäisivät pääosin pois. Niiden sijaan tulisi keskitetty ja koneellinen ääntenlaskenta, josta vastaisivat yhdessä kolme Helsingin vaalipiirilautakunnan jäsentä ja oikeusministeriön edustaja.

5. Asian valmistelu

5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Oikeusministeriö asetti 22 päivänä helmikuuta 2005 työryhmän laatimaan luonnoksen hallituksen esitykseksi laiksi vaalilain muuttamisesta, joka koskisi sähköisestä äänestämisestä aiheutuvia muutoksia. Vaalilain tarkistus oli työryhmän toimeksiannon mukaan tarkoitus saattaa voimaan niin, että sähköinen äänestys olisi erikseen määrättävissä kunnissa mahdollinen vuoden 2007 eduskuntavaaleissa.

Työryhmän ehdotus valmistui 12 päivänä lokakuuta 2005.

5.2. Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Ehdotuksesta ovat pyynnöstä antaneet lausunnon ulkoasiainministeriö, sisäasiainministeriö, valtioneuvoston oikeuskansleri, eduskunnan oikeusasiamies, tietosuojavaltuutettu, Väestörekisterikeskus, Suomen Kuntaliitto r.y., Suomen Sosialidemokraattinen Puolue - Finlands Socialdemokratiska Parti r.p., Suomen Keskusta r.p., Ruotsalainen kansanpuolue r.p., Suomen Kristillisdemokraatit (KD) - Kristdemokraterna i Finland (KD) r.p., Vihreä liitto r.p., Itsenäisyyspuolue Vapaan Suomen Liitto r.p., Suomen Kommunistinen Puolue - Finlands Kommunistiska Parti r.p., Rauhan ja Sosialismin puolesta - Kommunistinen Työväenpuolue r.p., Uudenmaan vaalipiirilautakunta, Varsinais-Suomen vaalipiirilautakunta, Karkkilan kaupunki, Vihdin kunta, Espoon kaupungin keskusvaalilautakunta, Helsingin kaupungin keskusvaalilautakunta, Kauniaisten kaupungin keskusvaalilautakunta ja Suomen Posti Oyj. Pyytämättä on lausunnon toimittanut Electronic Frontier Finland ry.

Lähes kaikki lausunnonantajat pitivät hyvänä sähköisen äänestyksen mahdollistavaa ehdotusta vaalilain muuttamiseksi.

Lausuntojen perusteella esitykseen tehdyt muutokset olivat lähinnä teknisluonteisia.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

29 §. Äänioikeusrekisterin käyttö. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin viittaus uuteen 6 a lukuun, jossa sähköisestä äänestyksestä säädetttäisiin. Lisäksi poistettaisiin rajausta, jonka mukaan äänioikeusrekisterimerkinnän voi tehdä vain kotimaassa olevan yleisen ennakkoäänestyspaikan vaalitoimitsija.

45 a §. Valinnaiset tavat toimittaa ennakkoäänestys. Pykälä ehdotetaan lisättäväksi vaalilakiin selventämään sitä, että ennakkoäänestys voidaan toimittaa joko kuten nykyisinkin eli äänestyslippua käyttäen taikka sähköisesti. Kuten 83 a §:n perusteluista käy ilmi, äänestyslipulla äänestäminen olisi mahdollista jokaisessa ennakkoäänestyspaikassa, mutta mahdollisuus äänestää sähköisesti vain erikseen määrättyissä ennakkoäänestyspaikoissa.

66 a §. Valinnaiset tavat toimittaa vaalipäivän äänestys. Tämä vaalipäivän äänestystä koskeva pykälä lisättäisiin vaalilakiin vastaavasta syystä kuin 45 a §.

79 §. Vaalipöytäkirja. Pykälän 1 momentin 4 kohta muutettaisiin siten, että vaalilautakunta merkitsi vaalipöytäkirjaan äänestyslipulla äänestäneiden määrän ja sähköisesti äänestäneiden määrän sekä äänestäneiden määrän yhteensä. Jos esimerkiksi sähköisiä ääniä ei äänestysalueessa lainkaan annettaisi, merkittäisiin vaalipöytäkirjaan niiden kohdalle nolla.

83 a §. Äänestäminen sähköisesti. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin sähköisen äänestämisen teknisistä edellytyksistä. Jotta sähköinen äänestäminen olisi ennakkoäänestyspaikassa tai vaalipäivän äänestyspaikassa taikka kotiaänestyksessä mahdollista, tulisi siellä olla käytettävissä äänioikeusrekisteri, sähköinen äänestysjärjestelmä ja niiden käyttämiseksi tarvittava laitteisto.

Sekä äänioikeusrekisteri että sähköinen äänestysjärjestelmä olisivat osa oikeusministeriön vaalitietojärjestelmää (VAT). Äänestystilanteessa toimivat viranomaiset saisivat ministeriöltä tarvittavat käyttäjätunnukset

ja salasanat sekä ohjeet järjestelmien käyttämiseksi. Järjestelmien kustannuksista vastaisi ministeriö 188 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti.

Järjestelmien käyttämiseksi tarvittava laitteisto koostuisi tavanomaisista atk-laitteista, kuten työasemasta, näytöstä, näppäimistöstä tai sen korvaavasta kosketusnäytöstä sekä mahdollisesti hiirestä ja kortinlukijasta. Ainakin kotiaänestyksessä tarvittaisiin lisäksi kannettava tietokone tai muu vastaava. Tämän laitteiston hankkimisesta ja kustannuksista vastaisi kukin kunta. Oikeusministeriö kuitenkin vastaisi siitä, että käytettävä laite on tietoturvallisesti yhteydessä keskitettyyn sähköiseen uurnaun. Tämä tapahtuisi esimerkiksi siten, että äänestysjärjestelmä käynnistyisi laitteen normaalista käyttöjärjestelmästä ja ohjelmistosta eristettynä (CD-levyltä tai vastaavalta) siten, ettei tietokoneella olevien muiden ohjelmistojen ja toimintojen käyttö ole mahdollista äänestysjärjestelmän käytön aikana. Kunta vastaisi myös laitteistoon sopivien äänestyskoppien hankkimisesta ja kustannuksista.

Vaalipäivän äänestyspaikassa ei käytettäisi enää paperimuotoista vaaliluetteloa, vaan merkinnät äänioikeuden käyttämisestä tehtäisiin vaalipäivän äänestyksen osalta äänioikeusrekisteriin riippumatta siitä, äänestääkö äänioikeutettu sähköisesti vai äänestyslipulla. Ennakkoäänestysten merkitsemisestä äänioikeusrekisteriin säädetään jo nykyisinkin vaalilain 60 §:n 2 momentissa. Ainoastaan siinä tilanteessa, että vaalipäivän äänestyspaikassa tapahtuisi pitkä sähkökatkos, paperiset, varalueteloiksi jaetut vaaliluettelot otettaisiin käyttöön ja äänestykset merkittäisiin niihin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, missä äänestyspaikoissa ja ennakkoäänestyspaikoissa sähköinen äänestys olisi mahdollista ja ketkä äänioikeutetut voisivat äänestää sähköisesti. Sähköinen äänestys on tarkoitettu ottaa käyttöön vaiheittain. Ensimmäisessä vaiheessa sähköinen äänestys toteutettaisiin vain muutamissa kunnissa, mutta jatkossa

järjestelmää käyttäviä kuntia tulisi mukaan vaali vaalilta enemmän. Vaiheittain eteneminen on tärkeää sekä kokemusten hankkimiseksi että myös vaalisalaisuuden turvaamiseksi.

Oikeusministeriö säätäisi asetuksella hyvissä ajoin ennen ennakkoäänestysajanjakson alkamista kunnista, joiden äänioikeutetuilla olisi mahdollisuus, niin halutessaan, äänestää sähköisesti sekä ne yleiset ennakkoäänestyspaikat ja vaalipäivän äänestyspaikat, joissa sähköinen äänestäminen olisi mahdollista. Ministeriö määräisi esimerkiksi, että Karkkilan, Kauniaisten ja Vihdin äänioikeutetut voivat äänestää sähköisesti näissä kolmessa kunnassa olevissa kaikissa yleisissä ennakkoäänestyspaikoissa ja kaikissa vaalipäivän äänestyspaikoissa. Jos karkkilalainen äänestäjä äänestäisi ennakkoon esimerkiksi Helsingissä, hän voisi äänestää siellä vain äänestyslipulla. Jos taas helsinkiläinen äänestäjä äänestäisi ennakkoon Karkkilassa olevassa ennakkoäänestyspaikassa, hän voisi äänestää vain äänestyslipulla.

Oikeusministeriön asetuksenantovaltaa koskeva sääntely olisi tarpeen erityisesti sähköisen äänestyksen käyttöönoton alkuvaiheissa, jotta voitaisiin varmistua siitä, että äänestäjien vaalisalaisuus turvataan. Jos nimittäin helsinkiläinen äänestäjä äänestäisi sähköisesti Karkkilassa ja olisi ainoa sähköisesti äänestänyt helsinkiläinen, vaalisalaisuus vaarantuisi hänen kohdaltaan, koska hänen sähköistä ääntään ei voitaisi käytännössä yhdistää muiden helsinkiläisten äänestyslippuihin. Aikanaan, kun sähköinen äänestys olisi yleistynyt ja sen menettelyt vakiintuneet, ministeriön asetuksenantovallasta voitaisiin mahdollisesti luopua.

Kehityshankkeen alkuvaiheessa sähköisen äänestämisen mahdollisuus ei koskisi ulkomaan yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja. Sen jälkeen, kun sähköisestä äänestyksestä olisi kotimaassa saatu riittävästi kokemuksia, sen käyttö voitaisiin laajentaa myös Suomen edustustoihin ja niiden toimipisteisiin. Edustustossakin voisivat kuitenkin äänestää sähköisesti vain oikeusministeriön asetuksella säädettyihin kuntiin kuuluvat äänioikeutetut.

Käytännön syistä sähköinen äänestys ei hankkeen alkuvaiheissa olisi mahdollista myöskään erityisissä ennakkoäänestyspai-

koissa eli laitoksissa ja suomalaisissa laivoissa eikä kotiäänestyksessä. Myöhemmässä vaiheessa nämäkin äänestykset voitaisiin kuitenkin tarvittaessa sähköistää, minkä vuoksi pykälän 3 momentiksi otettaisiin säännös, jonka mukaan oikeusministeriön asetuksella säädettäisiin ne kunnat, joissa laitos- ja kotiäänestys voitaisiin toimittaa sähköisesti 2 momentissa tarkoitettujen äänioikeutettujen osalta. Oikeusministeriö säätäisi vastaavasti myös suomalaisista laivoista ne, joissa ennakkoäänestys voitaisiin toimittaa sähköisesti.

Sähköisen äänestysjärjestelmän kehittäminen on vielä kesken. Tarkoitus on, että järjestelmä kuitenkin valmistuisi siten, että sitä käytettäisiin ensimmäisen kerran jossakin kunnassa tai joissakin kunnissa vuoden 2007 eduskuntavaaleissa. Jos kehitystyö ei kuitenkaan etenisi suunnitellusti, sähköisen äänestämisen käyttöönotto siirtyisi. Sähköinen äänestys otettaisiin käyttöön vasta silloin, kun oikeusministeriö antaa edellä mainitun asetuksen.

Kussakin äänestyspaikassa ja ennakkoäänestyspaikassa, jossa sähköinen äänestys olisi mahdollista, kyseisen kunnan äänestäjä voisi valita kahdesta äänestystavasta. Hän voisi äänestää joko perinteiseen tapaan äänestyslipulla tai sähköisesti. Käytännössä vaalivirkailija tiedustelisi äänestäjältä, kummalla tavalla hän haluaa äänestää.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin siitä, että kunnan keskusvaalilautakunnan tulisi tiedottaa äänestys- ja ennakkoäänestyspaikkoja koskevissa virallisissa kuulutuksissaan siitä, missä äänestys- ja ennakkoäänestyspaikoissa kunnan äänioikeutetuilla on mahdollisuus äänestää sähköisesti. Edellä yleisperusteluissa on mainittu, miten sähköisestä äänestämisestä on muutoin tarkoitus tiedottaa.

83 b §. Menettely äänestettäessä sähköisesti. Äänestäjä ilmoittautuisi ennakkoäänestyspaikassa vaalitoimitsijalle ja vaalipäivän äänestyspaikassa vaalilautakunnalle. Äänestäjä olisi nykyiseen tapaan velvollinen esittämään selvityksen henkilöllisyydestään vaalivirkailijalle. Tämän jälkeen vaalitoimitsija tiedustelisi äänestäjältä, haluaako hän äänestää sähköisesti vai äänestyslipulla. Jos äänestäjä haluaisi äänestää äänestyslipulla, vaalitoimitsija antaisi hänelle äänestyslipun ja ohjaisi

hänet äänestyskoppiin, minkä jälkeen äänestystoimitus jatkuisi kuten nykyisinkin.

Jos äänestäjä haluaisi äänestää sähköisesti, vaalivirkailija hakisi esimerkiksi äänestäjän henkilötunnuksen tai äänestäjän esittämän henkilökortin (esimerkiksi nykymuotoisen ajokortin tai sähköisen henkilökortin) avulla äänioikeusrekisteristä näytölleen äänestäjän tiedot ja tekisi rekisteriin merkinnän siitä, että kyseisen äänestäjän äänioikeus on valmis käytettäväksi sähköisesti. Tämän jälkeen vaalivirkailija ohjaisi äänestäjän sellaiseen äänestyskoppiin, jossa voi äänestää sähköisesti. Sillä, että vaalivirkailija vapauttaisi rekisteristä vain tämän äänestäjän äänioikeuden käytettäväksi estettäisiin se, että äänestäjä koppiin päästyään äänestäisi siellä useita kertoja haltuunsa saamallaan toisten henkilöiden henkilökorteilla tai henkilötunnuksilla.

Äänestyskopissa äänestäjä tunnistautuisi järjestelmään oikeusministeriön määräämällä tavalla. Tunnistautumismenettelyä on tarkoitus täsmentää äänestysjärjestelmän määrittelyssä ja pilotoinnissa. Tavoitteena on kuitenkin yhtäältä varma ja toisaalta äänestäjän kannalta nopea, vaivaton ja helppo menettely. Äänestäjä voisi esimerkiksi syöttää näytöruudulle henkilötunnuksensa tai laittaa kortinlukijaan henkilökorttinsa. Kolmantena vaihtoehtona voisi olla menettely, jossa vaalitoimitsija, tunnistettuaan äänestäjän ja hakessaan hänen tietojaan äänioikeusrekisteristä, lataa samalla kertakäyttöiseen, sähköiseen äänestyskorttiin äänestäjän tiedot ja antaa kortin äänestäjälle ennen kuin tämä menee koppiin. Kopissa äänestäjä laittaisi kortinlukijaan tämän kortin. Koska vaalivirkailija tarkastaa äänestäjän henkilöllisyyden henkilökortista, ajokortista, passista tai muusta vastaavasta virallisesta henkilöllisyystodistuksesta, äänestyskopissa ei olisi enää tarpeen todentaa äänestäjän henkilöllisyyttä varmennetusti, esimerkiksi laatuvarmenteen avulla.

Kun äänestysjärjestelmä on tunnistanut äänestäjän, se antaa hänen äänestää vain oikeita ehdokkaita eli eduskuntavaaleissa vain äänestäjän oman vaalipiirin ehdokkaita ja kunnallisvaaleissa vain äänestäjän oman kunnan ehdokkaita. Äänestyksen jälkeen äänestäjä palauttaisi sähköisen äänestyskortin takaisin vaalitoimitsijalle, joka tyhjentäisi kortilta ää-

nestämässä käyneen äänestäjän tiedot ja laataisi siihen seuraavan äänestäjän tiedot. Äänestyksen aikana korttiin ei latautuisi tietoa siitä, ketä ehdokasta äänestäjä äänesti.

Äänestyskopin, jossa voi äänestää sähköisesti, tulisi olla sellainen, että äänestäjän vaalialaisuus voidaan turvata. Siinä tulisi olla riittävät suojat, jotta äänestäjä voi tehdä äänestysmerkinnän muiden katseilta suojassa. Äänestyskoppiin tulisi voida sijoittaa näyttöpääte ja näppäimistö sekä mahdollisesti hiiri. Käytännössä äänestyskoppi olisikin kuten tavallinen työasema, jonka ympärillä olisi riittävä suojaus. Koppi voitaisiin rakentaa joko sellaiseksi, jossa äänestäjä tekee äänestysmerkinnän seisaaltaan tai sellaiseksi, jossa hän tekee sen istuen. Koska sähköisen äänestysmerkinnän tekeminen kestäisi vain lyhyen ajan, olisi luontevaa, että suurin osa rakennettavista äänestyskopeista olisi sellaisia, joissa äänestysmerkintä tehdään seisaaltaan. Vammaisten ja apuvälineitä käyttävien tarpeet tulisi myös ottaa tarkoituksenmukaisella tavalla huomioon äänestys- ja ennakkoäänestyspaikalla.

Äänestysjärjestelmässä ensimmäisenä äänestäjälle näkyvässä näytössä olisi teksti, jossa mainittaisiin kulloistenkin vaalien nimi, esimerkiksi "Eduskuntavaalit 2007" ja ohje kirjautumisesta äänestysjärjestelmään.

Äänestäjän itsensä äänestyskopissa suorittama tunnistautuminen olisi tarpeen siksi, että äänestäjä voisi mennä äänestämään mihin tahansa äänestyskoppiin. Käytännössähän saattaisi syntyä tilanteita, joissa vaalitoimitsija vapauttaisi peräkkäin kolmen ennakkoäänestäjän (A, B ja C, jotka kaikki kuuluisivat eduskuntavaaleissa eri vaalipiireihin) äänioikeuden käytettäväksi. Jos nämä menisivät äänestyskoppeihin samanaikaisesti, järjestelmä ei tietäisi, kuka kolmesta äänestäjästä äänestäisi missäkin kopissa. Jos esimerkiksi B ehtisi ensimmäisenä äänestyskoppiin ja kirjoittaisi ruudulle ehdokkaansa numeron, esimerkiksi 22, järjestelmä ei tietäisi, minkä vaalipiirin (A, B vai C) ehdokkaasta nro 22 on kyse.

Seuraavaksi näytölle tulisi täyttökohta, jonka otsikkona olisi esimerkiksi "Kirjoita tähän ehdokkaasi numero" sekä sen alla valintapalkki, jonka otsikkona olisi "Tai etsi ehdokkaasi tästä". Äänestäjä voisi katsoa eh-

dokkaan numeron muun muassa äänestyskopissa olevasta ehdokaslistojen yhdistelmästä. Jos äänestäjä merkitsisi täyttökohtaan ehdokkaansa numeron, näytölle tulisivat seuraavaksi kyseisen ehdokkaan ehdokaslistojen yhdistelmässä olevat tiedot ja valintalista esimerkiksi ”Vahvista valintasi”. Jos äänestäjä haluaisi etsiä ehdokkaansa, näytölle tulisi ensin luettelo ehdokkaita asettaneista puolueista ja valitsijayhdistyksistä samassa järjestyksessä kuin ne esiintyvät ehdokaslistojen yhdistelmässä. Jokaisen puolueen, vaaliliiton, yhteislistan ja yhteislistaan kuulumattoman valitsijayhdistyksen kohdalla olisi valintalista, jonka otsikkona olisi esimerkiksi ”Valitse puolue tai yhteislista (ehdokasasettaja)”. Kun äänestäjä olisi valinnut esimerkiksi puolueen, tulisivat näytölle kyseisen puolueen ehdokkaat ehdokaslistojen yhdistelmän mukaisessa järjestyksessä. Jos puolue olisi vaaliliitossa toisen puolueen tai toisten puolueiden kanssa tai jos valitsijayhdistys kuuluisi yhteislistaan, näytölle tulisi maininta tästä. Seuraavaksi äänestäjä valitsisi haluamansa ehdokkaan, jolloin näytölle tulisivat kyseisen ehdokkaan tiedot ja valintalista ”Vahvista valintasi”.

Seuraavaksi äänestäjä vahvistaisi valintansa, jolloin näytölle tulisi selkeä ilmoitus äänestyksen päättymisestä, esimerkiksi teksti ”Olet äänestänyt, kiitos!”. Jos äänestäjä ei haluaisi vahvistaa valintaansa, hän voisi palata tekemään uutta valintaa edellä kuvatun mukaisesti. Sen jälkeen, kun äänestäjä olisi äänestänyt, näyttö palautuisi alkutilaan seuraavaa äänestäjää varten.

Äänestäjä voisi äänestää sähköisesti vain niitä ehdokkaita, joita hänellä on oikeus äänestää, toisin sanoen eduskuntavaaleissa vain oman vaalipiirin ehdokasta ja kunnallisvaaleissa vain oman kunnan ehdokasta. Äänestäjä ei myöskään voisi äänestää tyhjää tai äänestää vahingossa tai tahallaan siten, että äänestys olisi mitätön. Kaikki sähköisesti annetut äänet olisivat siten hyväksytyjä ääniä, mitättömiä ääniä ei voisi lainkaan antaa.

Samalla kun äänestäjä vahvistaisi valintansa, vaalitietojärjestelmän äänioikeusrekisteriin kirjautuisi vaalitoimitsijan jo aiemmassa vaiheessa tekemä merkintä siitä, että äänestäjä on käyttänyt äänioikeutensa. Näin varmistettaisiin se, että äänestäjä äänestää vain ker-

ran. Tästä säädettäisiin 83 c §:n 1 momentissa.

Jos äänestäjä poistuisi äänestyskopista ennen kuin on vahvistanut valintansa, näytölle jäisivät esille haetun ehdokkaan tiedot. Nykyjärjestelmässä vastaava tilanne syntyisi siten, että äänestäjä jättää täytetyn äänestyslipun äänestyskoppiin ja poistuu äänestys- tai ennakköäänestyspaikasta. Tällaista tilannetta on kuitenkin tarkoitus pyrkiä estämään tiedotuksella ja koulutuksella. Järjestelmässä voisi myös olla ominaisuus, joka palauttaisi näkyviin ensimmäisen näytön automaattisesti lyhyen viiveajan jälkeen. Lisäksi vaalivirkailijalla voisi olla mahdollisuus palauttaa näkyviin ensimmäinen näyttö.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että oikeusministeriö voisi tarvittaessa määrätä, että äänestäjän ei tarvitse tunnista tautua äänestyskopissa, vaan äänestystoimintus alkaisi siitä, että hän merkitsee näyttöruudulle ehdokkaansa numeron. Tämä sääntely antaisi oikeusministeriölle erityisesti järjestelmän käytön alkuvaiheissa mahdollisuuden toteuttaa eri vaihtoehtoja tarpeellisten kokemusten hankkimiseksi. Tässä tapauksessa tulisi kuitenkin tarkasti huolehtia siitä, että kun vaalitoimitsija olisi vapauttanut äänestäjän äänenkäytön, äänestäjä voisi mennä vain tiettyyn äänestyskoppiin, jossa käytettävä järjestelmä toisi esille nimenomaan kyseisen äänestäjän oman vaalipiirin ehdokkaat.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin äänestäjän avustamisesta sähköisessä äänestyksessä. Avustamista koskeva sääntely olisi samanlainen kuin lippuäänestyksessäkin. Ennakköäänestyksessä vaalitoimitsijan ja vaalipäivän äänestyksessä vaaliavustajan olisi pyynnöstä avustettava äänestäjää. Lisäksi henkilö, jonka kyky tehdä äänestysmerkintä on oleellisesti heikentynyt, saisi käyttää apuna itse valitsemaansa avustajaa. Avustaja ei saisi olla vaaleissa ehdokkaana oleva henkilö. Jos henkilö ei tarvitse avustajaa lippuäänestyksessä, hän ei lähtökohtaisesti tarvitse avustajaa myöskään sähköisessä äänestyksessä. Avustajan käyttämisen syy ei siis saisi olla esimerkiksi se, että äänestäjä ei ole tottunut käyttämään tietokoneita. Tällaisen äänestäjän tulisi äänestää lähtökohtaisesti äänestyslipulla.

83 c §. *Äänioikeuden käytön ja sähköisen*

äänien kirjautuminen. Sen jälkeen, kun äänestäjä olisi vahvistanut valintansa, äänioikeusrekisteriin kirjautuisi automaattisesti merkinä siitä, milloin ja missä äänestys- tai ennakkoäänestyspaikassa hän on käyttänyt äänioikeutensa. Rekisteriin tulisivat äänestys- tai ennakkoäänestyspaikan nimi ja äänestämisen kellonaika minuutin tarkkuudella.

Samalla kun äänestäjän äänenkäyttö kirjautuisi äänioikeusrekisteriin, hänen antamansa ääni yhdessä hänen henkilötunnuksensa kanssa kirjautuisi automaattisesti oikeusministerin sähköiseen vaaliurna. Äänestysjärjestelmä muodostaisi kuitenkin äänen ja henkilötunnuksen välille sellaisen salauksen, ettei niitä voitaisi keskenään yhdistää. Vaaliurnasta voitaisiin selvittää yhtäältä vaalitulokset ja toisaalta se, ketkä ovat äänestäneet sähköisesti. Sitä, ketä ehdokasta kukin äänestäjä on äänestänyt, ei voitaisi selvittää. Pykälän 1 momentin lopussa säädettäisiin vielä yleisesti siitä, että äänien kirjautumisessa sähköiseen vaaliurnaan ja niiden säilyttämisessä siellä olisi huolehdittava siten, että vaalisalaisuus säilyy aukottomana. Käytännössä tämä tarkoittaisi paitsi sitä, että äänen ja henkilötunnuksen välille muodostuu edellämäinittu salaus, myös sitä, että äänestysjärjestelmä olisi täydellisesti suojattu tietomurroilta ja että urnassa olevat tiedot eivät voisi hävitä eikä niitä voitaisi muuttaa.

Äänestäjän henkilötunnuksen liittäminen ääneen on tarpeen siksi, että myöhemmin voidaan tarvittaessa tarkastaa se, että äänestäjän ääni on kirjautunut sähköiseen vaaliurnaan ja on siten mukana laskennassa. Tämä lisäisi äänestäjien luottamusta järjestelmän toimivuuteen. Pykälän 2 momentissa säädettäisiinkin, että oikeusministeriö voisi tarvittaessa tulostaa sähköisestä vaaliurnasta luetelon äänestäneistä, joiden ääni on urnaan kirjautunut.

Sähköinen vaaliurna, kuten muutkin vaalitietojärjestelmän osat, toimisi oikeusministeriön kanssa sopimussuhteessa olevan tietotekniikkatoimittajan laitteilla toimittajan josakin toimipisteessä. Kultakin äänestys- ja ennakkoäänestyspaikalta olisi tietoliikenneyhteys urnaan.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, että ennen ennakkoäänestyksen alkamista oikeusministeriö hyväksyisi sähköisen vaali-

urnan otettavaksi käyttöön. Käytännössä ministeriö varmistaisi, että urna olisi toimintakuntoinen ja myös tyhjä. Tämän jälkeen ministeriö lukitsisi urnan sähköisesti ja luovuttaisi urnan sähköiset avaimet 86 a §:n 2 momentissa tarkoitetuille henkilöille. Lukitsemisen jälkeen urnan tietojen säilyminen varmistettaisiin varmuuskopioinnilla tai muulla vastaavalla teknisellä järjestelyllä.

Äänestyksen aikana oikeusministeriöllä tai sen valtuuttamalla tietotekniikkahenkilöstöllä olisi mahdollisuus valvoa sähköisen vaaliurnan toimintaa ja suorittaa korjaus- tai vastaavia toimia, mikäli sellaisia tarvittaisiin. Kyseiset henkilöt eivät voisi murtaa äänen ja henkilötunnuksen välistä salausta eivätkä saada selville sitä, keille ehdokkaille annettuja ääniä urnassa on. He eivät myöskään voisi poistaa, lisätä tai muuttaa urnassa olevia ääniä.

Sen jälkeen kun äänen tarkastuslaskenta olisi suoritettu ja vaalien tulos vahvistettu, oikeusministeriö siirtäisi sähköisen vaaliurnan tiedot sähköiselle tallennusvälineelle ja säilyttäisi tallennusvälinettä sekä vaaliurnan avaimia saman ajan kuin äänestyslippujakin säilytetään eli yhden vaalikauden.

83 d §. Sähköisen äänestämisen muut menettelyt. Pykälä olisi yleissäännös siitä, että muilta osin kuin mitä 83 a–83 c §:ssä säädetään, sähköisessä äänestyksessä noudatettaisiin samoja menettelyjä kuin lippuäänestyksessä. Ennakkoäänestyspaikassa tapahtuvassa sähköisessä äänestyksessä sovellettaisiin siten vaalilain 46–49 §:ää, 54–56 §:ää, 57 §:n 3 momenttia, 58 §:n 1 ja 3 momenttia ja 66 §:ää. Sähköisessä vaalipäivän äänestyksessä sovellettaisiin vastaavasti vaalilain 67–70 §:ää, 72 ja 73 §:ää, 76 §:n 1 momenttia, 79 ja 80 §:ää sekä 83 §:ää.

Vaalilain 61 §:ssä säädetään muun muassa, että 54 §:ssä tarkoitettu kotiaänestyksessä läsnä oleva henkilö merkitsee nimikirjoituksensa kotiaänestyksen lähetekirjeeseen osoitukseen asiakirjat myöhemmin tarkastavalle keskusvaalilautakunnalle olleensa läsnä äänestyksessä. Sähköisesti toimitettavassa kotiaänestyksessä ei kuitenkaan synny lähetekirjettä, joka tarkastettaisiin keskusvaalilautakunnassa. Tästä syystä läsnä olevan henkilön nimikirjoitus tulisivatkin ottaa jollekin muulle asiakirjalle, kuten esimerkiksi 55

§:n 1 momentissa tarkoitettulle (kotiaänestys)lomakkeelle.

86 a §. Sähköisten äänten laskenta. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että oikeusministeriö ilmoittaisi kunkin kunnan keskusvaalilautakunnalle ja muissa kuin kunnallisvaaleissa lisäksi kullekin vaalipiirilautakunnalle sähköisten ennakkoäänten lukumäärät äänestysalueittain viimeistään vaalipäivää edeltävänä perjantaina kello 19, jolloin keskusvaalilautakunta pitää kokouksen ja tarkastaa ennakkoäänestyksessä annetut vaalikuoret. Keskusvaalilautakunta liittäisi hyväksyttyjen vaalikuorten lukumäärään sähköisten ennakkoäänten lukumäärän, jolloin kaikkien laskentaan menevien ennakkoäänten määrä olisi selvillä.

Kaikki sähköisessä vaaliurnassa olevat äänet laskettaisiin keskitetysti. Koska äänestyslippujen laskennasta vastaavat nykyisin luottamusmiesorganisaatiot (valtiollisissa vaaleissa vaalipiirilautakunnat ja kunnallisvaaleissa kuntien keskusvaalilautakunnat), ehdotetaan samantyyppistä järjestelyä myös sähköisten äänten laskentaan.

Sähköinen vaaliurna laskisi äänet eli vaalien tuloksen automaattisesti, joten käytännössä ihmistyön osuus laskennassa jäisi hyvin pieneksi. Pykälän 2 momentissa kuitenkin ehdotetaan, että sähköisen urnan avaisivat ja samalla laskentakomennon urnalle antaisivat seuraavat neljä henkilöä: Helsingin vaalipiirilautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja, kaksi muuta Helsingin vaalipiirilautakunnan jäsentä sekä oikeusministeriötä edustava henkilö. Näille henkilöille oikeusministeriö antaisi urnan sähköiset avaimet siinä vaiheessa kun urna lukitaan ennen ennakkoäänestyksen alkamista. Sähköinen avain olisi henkilökohtainen, mutta vaalipiirilautakunnan puheenjohtaja voisi luovuttaa oman avaimensa varapuheenjohtajalle ja kaksi muuta jäsentä oman avaimensa joillekin toisille jäsenille. Vaalipiirilautakunnan puheenjohtaja päättäisi siitä, osallistuuko hän urnan avaukseen itse vai siirtääkö hän oman avaimensa varapuheenjohtajalle. Kahden muun jäsenen osalta vaalipiirilautakunta voisi sopia asiasta keskenään tai esimerkiksi arpoa kyseiset jäsenet ja heille varajäsenet. Myös oikeusministeriötä edustavalle henkilölle määrättäisiin tarpeellinen määrä vara-

miehiä, joille avain voidaan tarvittaessa siirtää. Samaan aikaan kun sähköinen vaaliurna avattaisiin eli kello 20 vaalipäivän iltana, vaalipiirilautakunta saattaisi vielä olla koolla ennakkoäänten laskentaa varten. Tällaisessa tapauksessa vaalipiirilautakuntaan tulisi kutsua tarpeellinen määrä varajäseniä siksi aikaa kun mainitut henkilöt ovat avaamassa sähköistä urnaa.

Sanotut neljä henkilöä pystyisivät avaamaan urnan vain yhdessä ja samanaikaisesti. Heidän tulee siis olla yhtä aikaa urnan äärellä. Kukaan heistä ei voisi avata urnaa yksinään taikka edes kahden tai kolmen ryhmänä. Urnan avaaminen olisi mahdollista vain neljällä yhtä aikaa käytettävällä avaimella.

Helsingin vaalipiirilautakunta huolehtii nykyisin sekä presidentinvaalin että europalamenttivaalien keskitetyistä vaalitehtävistä eli ehdokasasettelun ja koko maan tuloksen vahvistamisesta. Siksi on perusteltua ehdottaa sähköisen vaaliurnan avaajiksi nimenomaan Helsingin vaalipiirilautakuntaan kuuluvia luottamusmiehiä. He toimisivat urnan avaajina myös kunnallisvaaleissa, joissa vaalipiirilautakunnat eivätkä sen jäsenet muutoin toimi lainkaan. Oikeusministeriön edustaja toimisi urnan neljäntenä avaajana vaalien toimeenpanosta vastaavan täysin puolueetottoman tahon roolissa.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että vaalilain 184 §:ssä mainitut äänten laskennassa läsnä olemaan oikeutetut henkilöt, muun muassa vaaliasiamiehet, voisivat seurata sähköisten äänten laskentaa keskitetystä vaaliurnasta oikeusministeriön tarkemmin määräämällä tavalla. Käytännössä laskennassa ei olisi paljoakaan nähtävää, koska sähköiset äänet saataneen laskettua hyvin nopeasti.

Koska sähköiset äänet kuitenkin erityisesti kehityshankkeen alkuvaiheessa muodostavat vain osan vaaleissa annetuista äänistä, esityksessä lähdetään siitä, että vaalien tuloksen vahvistaminen olisi edelleen kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunnan vastuulla ja muissa vaaleissa vaalipiirilautakunnan vastuulla. Nämä toimielimet myös laskevat äänestyslipuilla annetun vaalituloksen. Pykälän 4 momentissa säädettäisiin siitä, että oikeusministeriö ilmoittaisi kunnallisvaaleis-

sa keskusvaalilautakunnille ja muissa vaaleissa vaalipiirilautakunnille sähköisten äänten tulokset. Keskusvaalilautakunta tai vaalipiirilautakunta yhdistäisi sitten sähköisten äänten tuloksen ja äänestyslippujen perusteella itse laskemansa tuloksen ja vahvistaisi näin syntyvän kokonaisvaalituloksen.

Vaalisalaisuuden turvaamiseksi ehdotetaan 5 momentissa säädettäväksi, että jos äänestysalueella olisi annettu vähemmän kuin 50 sähköistä ennakkoääntä tai vähemmän kuin 50 sähköistä vaalipäivän ääntä, äänestysalueen sähköiset ennakkoäännet ja sähköiset vaalipäivän äännet laskettaisiin yhdessä. Jos äänestysalueella olisi annettu sähköisiä ääniä yhteensä vähemmän kuin 50, ne laskettaisiin yhdessä jonkun toisen äänestysalueen tai joidenkin toisten äänestysalueiden sähköisten äänten kanssa. Tämä sääntely vastaisi voimassa olevan vaalilain 82 §:n mukaista, äänestyslippujen laskentaa pienissä äänestysalueissa koskevaa sääntelyä. Yhdessä lasketavassa äänierässä tulisi siis olla vähintään 50 sähköistä ääntä. Järjestelmä rakennettaisiin niin, että se tekisi yhdistämiset automaattisesti. Jos äänestysalue jouduttaisiin yhdistämään toiseen sähköisten äänten vähäisen määrän takia, kunnan keskusvaalilautakunta päättäisi yhdistettävät äänestysalueet tai antaisi järjestelmän huolehtia yhdistämisestä automaattisesti.

2. Tarkemmat määräykset

Oikeusministeriö antaisi vaalilain 195 §:n mukaisesti tarkemmat määräykset ja ohjeet sähköisestä äänestämisestä. Kun tietotekninen kehitys on nopeaa, lakiin ei ole syytä kirjata kovinkaan yksityiskohtaisia teknisiä säännöksiä.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2006.

4. Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esityksen tarkoituksena on lisätä äänioikeutettujen mahdollisuuksia käyttää äänioikeuttaan. Jokaisella äänestäjällä olisi kuitenkin aina mahdollisuus valita, äänestääkö hän sähköisesti vai äänestyslipulla.

Kun kysymyksessä olisi ainakin aluksi sähköisen äänestämisen kokeilu vain niissä kunnissa, jotka oikeusministeriö säätää otettaviksi kokeilun piiriin, kaikilla äänioikeutetuilla ei olisi yhtäläistä mahdollisuutta osallistua kokeiluun ja äänestää sähköisesti. Kaikilla äänioikeutetuilla olisi kuitenkin yhtäläinen oikeus äänestää ja jos kokeiluhanke etenee suotuisasti, kenties jo vuonna 2011 oikeus äänestää sähköisesti. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännöstä on pääteltävissä, että tämänkaltainen kokeilulainsäädäntö, jolla pyritään äänioikeutettujen äänestämismahdollisuuksien parantamiseen, perustuu perustuslain kannalta hyväksyttäviin päämääriin.

Edellä lausuttuun viitaten katsotaan, että esitys ei ole ongelmallinen perustuslain 6, 14 tai 25 §:n kannalta.

Lakiehdotus voitaneen käsitellä tavallisessa säätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

*Lakiehdotus***Laki****vaalilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 2 päivänä lokakuuta 1998 annetun vaalilain (714/1998) 29 §:n 1 momentti, 79 §:n 1 momentin 4 kohta, sekä
lisätään lakiin uusi 45 a, 66 a ja 86 a § sekä uusi 6 a luku seuraavasti:

29 §

Äänioikeusrekisterin käyttö

Äänioikeusrekisteriin merkitään sen mukaan kuin 5, 6 ja 6 a luvussa säädetään, milloin ja missä äänioikeutettu on käyttänyt äänioikeutensa. Merkinnän voi tehdä yleisen ennakkoäänestyspaikan vaalitoimitsija, vaalitoimikunnan puheenjohtaja, vaalilautakunta, kunnan keskusvaalilautakunta tai sen pyynnöstä maistraatti. Jos merkintä havaitaan virheelliseksi, sen voi korjata vain kunnan keskusvaalilautakunta tai sen pyynnöstä maistraatti.

luvussa säädetyn tavoin tai sähköisenä äänestyskeskittämisenä 6 a luvussa säädetyn tavoin.

79 §

Vaalipöytäkirja

Vaalilautakunnan on määrättävä yksi jäsenistään pitämään *vaalipöytäkirjaa*, johon merkitään:

4) äänestyslipulla äänestäneiden lukumäärä, sähköisesti äänestäneiden lukumäärä sekä äänestäneiden lukumäärä yhteensä;

6 a luku

Sähköinen äänestys

83 a §

Äänestäminen sähköisesti

5 luku

Ennakkoäänestys

45 a §

Valinnaiset tavat toimittaa ennakkoäänestys

Ennakkoäänestys toimitetaan joko tässä luvussa säädetyn tavoin tai sähköisenä äänestyskeskittämisenä 6 a luvussa säädetyn tavoin.

6 luku

Vaalipäivän äänestys

66 a §

Valinnaiset tavat toimittaa vaalipäivän äänestys

Vaalipäivän äänestys toimitetaan joko tässä

Ennakkoäänestyspaikassa tai vaalipäivän äänestyspaikassa tulee sähköistä äänestämistä varten olla käytettävissä äänioikeusrekisteri ja *sähköinen äänestysjärjestelmä* sekä niiden käyttämiseksi tarvittava laitteisto.

Oikeusministeriön asetuksella säädetään hyvissä ajoin ennen ennakkoäänestysajanjakson alkamista ne kunnat, joiden äänioikeutetuilla on mahdollisuus äänestää sähköisesti, sekä yleisistä ennakkoäänestyspaikoista ja vaalipäivän äänestyspaikoista ne, joissa nämä äänioikeutetut voivat äänestää sähköisesti.

Oikeusministeriön asetuksella säädetään myös 2 momentissa tarkoitetuista kunnista ne, joissa ennakkoäänestys laitoksessa ja kotiaänestys voidaan toimittaa sähköisesti, sekä

suomalaisista laivoista ne, joissa ennakkoäänestys voidaan toimittaa sähköisesti.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on 49 §:n 1 momentissa ja 67 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa ilmoituksissa tiedotettava, missä yleisessä ennakkoäänestyspaikassa ja vaalipäivän äänestyspaikassa voidaan äänestää sähköisesti.

83 b §

Menettely äänestettäessä sähköisesti

Äänioikeutetun, joka haluaa äänestää sähköisesti, on ilmoitauduttava 83 a §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettussa ennakkoäänestyspaikassa tai vaalipäivän äänestyspaikassa vaalitoimitsijalle, vaalitoimikunnalle tai vaalilautakunnalle. Äänestäjä on velvollinen esittämään selvityksen henkilöllisyydestään.

Vaalitoimitsija, vaalitoimikunnan jäsen tai vaalilautakunnan jäsen hakee äänioikeusrekisteristä äänestäjän tiedot ja hyväksyy äänioikeuden käytettäväksi sähköisesti.

Äänestäjä äänestää sähköisen äänestysjärjestelmän avulla äänestyskopissa tai muutoin vaalisalaisuuden turvaavalla tavalla seuraavasti:

1) äänestäjä tunnistautuu järjestelmään oikeusministeriön määräämällä tavalla;

2) äänestäjä valitsee presidentinvaalissa ehdokkaan ja muissa vaaleissa ehdokaslistan ja sen jälkeen ehdokkaan taikka merkitsee näyttöruudulle ehdokkaan numeron; ja

3) äänestäjä vahvistaa valintansa.

Oikeusministeriö voi tarvittaessa määrätä, että äänestys tapahtuu soveltaen vain 3 momentin 2 ja 3 kohtaa.

Äänestäjän avustamisesta sähköisessä äänestyksessä on soveltuvin osin voimassa, mitä 58 §:n 3 momentissa ja 73 §:ssä säädetään.

83 c §

Äänioikeuden käytön ja sähköisen äänen kirjautuminen

Sen jälkeen, kun äänestäjä on vahvistanut valintansa, äänioikeusrekisteriin kirjautuu merkintä siitä, milloin ja missä hän on käyttänyt äänioikeutensa. Samalla äänestäjän an-

tama ääni ja henkilötunnus kirjautuvat oikeusministeriön *sähköiseen vaaliuurnaan* siten salattuina, ettei niitä voida keskenään yhdistää. Äänen kirjautumisesta sähköiseen vaaliuurnaan ja sen säilyttämisestä siellä on huolehdittava siten, että vaalisalaisuus säilyy.

Oikeusministeriö voi tarvittaessa tulostaa luettelon äänestäneistä, joiden ääni on kirjautunut sähköiseen vaaliuurnaan.

Ennen ennakkoäänestyksen alkamista oikeusministeriö hyväksyy sähköisen vaaliuurnan otettavaksi käyttöön ja lukitsee sen siten, ettei sitä voida avata ennen kuin vaalipäivän äänestys on päättynyt sekä luovuttaa urnan avaimet 86 a §:n 2 momentissa tarkoitetuille henkilöille.

Vaalien tuloksen vahvistamisen jälkeen sähköinen vaaliurna ja sen avaimet sekä mahdolliset tulosteet säilytetään kunnes seuraavat vastaavat vaalit on toimitettu.

83 d §

Muut menettelyt sähköisessä äänestyksessä

Sen lisäksi, mitä tässä luvussa säädetään, noudatetaan ennakkoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen toimittamisessa sähköisesti soveltuvin osin, mitä 5 ja 6 luvuissa säädetään.

86 a §

Sähköisten äänten laskenta

Oikeusministeriö ilmoittaa kunkin kunnan keskusvaalilautakunnalle ja muissa kuin kunnallisvaaleissa lisäksi kullekin vaalipiirilautakunnalle kunnan äänioikeutettujen sähköisesti antamien ennakkoäänten lukumäärän äänestysalueittain viimeistään vaalipäivää edeltävänä perjantaina kello 19.

Vaalipäivän äänestyksen päätyttyä sähköisen vaaliuurnan avaavat ja urnassa olevat äänet laskevat yhdessä ja samanaikaisesti Helsingin vaalipiirilautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja kaksi muuta jäsentä sekä oikeusministeriön edustaja.

Jäljempänä 184 §:ssä mainituilla henkilöillä on oikeus seurata sähköisten äänten las-

kentaa oikeusministeriön tarkemmin mää-
räämällä tavalla.

Oikeusministeriö ilmoittaa hyvissä ajoin
ennen tuloksen vahvistamisen ajankohtaa
kunnallisvaaleissa kunkin kunnan keskusvaa-
lilautakunnalle ja muissa vaaleissa kullekin
vaalipiirilautakunnalle äänimäärät, jotka ku-
kin ehdokas sekä puolue, vaaliliitto ja yhteis-
lista ovat saaneet. Kunnan keskusvaalilauta-
kunta tai vaalipiirilautakunta yhdistää säh-
köisten äänten tuloksen äänestyslippujen pe-
rusteella laskettuun tulokseen.

Jos äänestysalueella on annettu vähemmän

kuin 50 sähköistä ennakkoääntä tai vähem-
män kuin 50 sähköistä vaalipäivän ääntä,
sähköiset ennakkoäännet ja sähköiset vaali-
päivän äänet on laskettava yhdessä. Jos ää-
nestysalueella on annettu sähköisiä ääniä yh-
teensä vähemmän kuin 50, ne on laskettava
yhdessä jonkin toisen äänestysalueen tai joi-
denkin toisten äänestysalueiden sähköisten
äänten kanssa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 2006 .

Helsingissä 10 päivänä maaliskuuta 2006

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Leena Luhtanen*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

Laki

vaalilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 2 päivänä lokakuuta 1998 annetun vaalilain (714/1998) 29 §:n 1 momentti, 79 §:n 1 momentin 4 kohta, sekä
lisätään lakiin uusi 45 a, 66 a ja 86 a § sekä uusi 6 a luku seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

29 §

29 §

Äänioikeusrekisterin käyttö

Äänioikeusrekisterin käyttö

Äänioikeusrekisteriin merkitään sen mukaan kuin 5 ja 6 luvussa säädetään, milloin ja missä äänioikeutettu on äänestänyt. Merkinnän voi tehdä *kotimaassa olevan* yleisen ennakkoäänestyspaikan vaalitoimitsija tai vaalitoimikunnan puheenjohtaja *taikka* vaalilautakunta tai kunnan keskusvaalilautakunta tai keskusvaalilautakunnan pyynnöstä maistraatti. Jos merkintä havaitaan virheelliseksi, sen voi korjata vain kunnan keskusvaalilautakunta tai sen pyynnöstä maistraatti.

Äänioikeusrekisteriin merkitään sen mukaan kuin 5, 6 ja 6 a luvussa säädetään, milloin ja missä äänioikeutettu on *käyttänyt äänioikeutensa*. Merkinnän voi tehdä yleisen ennakkoäänestyspaikan vaalitoimitsija, vaalitoimikunnan puheenjohtaja, vaalilautakunta, kunnan keskusvaalilautakunta tai sen pyynnöstä maistraatti. Jos merkintä havaitaan virheelliseksi, sen voi korjata vain kunnan keskusvaalilautakunta tai sen pyynnöstä maistraatti.

5 luku

Ennakkoäänestys

45 a §

Valinnaiset tavat toimittaa ennakkoäänestys

Ennakkoäänestys toimitetaan joko tässä luvussa säädetyn tavoin tai sähköisenä äänestyksenä 6 a luvussa säädetyn tavoin.

6 luku

Vaalipäivän äänestys

66 a §

Valinnaiset tavat toimittaa vaalipäivän äänestys

Vaalipäivän äänestys toimitetaan joko tässä luvussa säädetyin tavoin tai sähköisellä äänestyksellä 6 a luvussa säädetyin tavoin.

79 §

Vaalipöytäkirja

Vaalilautakunnan on määrättävä yksi jäsenistään pitämään *vaalipöytäkirjaa*, johon merkitään:

4) äänestäneiden lukumäärä;

79 §

Vaalipöytäkirja

Vaalilautakunnan on määrättävä yksi jäsenistään pitämään *vaalipöytäkirjaa*, johon merkitään:

4) *äänestyslipulla* äänestäneiden lukumäärä, *sähköisesti* äänestäneiden lukumäärä sekä äänestäneiden lukumäärä yhteensä;

6 a luku

Sähköinen äänestys

83 a §

Äänestäminen sähköisesti

Ennakkoäänestyspaikassa tai vaalipäivän äänestyspaikassa tulee sähköistä äänestämistä varten olla käytettävissä äänioikeusrekisteri ja sähköinen äänestysjärjestelmä sekä niiden käyttämiseksi tarvittava laitteisto.

Oikeusministeriön asetuksella säädetään hyvissä ajoin ennen ennakkoäänestysajan jakson alkamista ne kunnat, joiden äänioikeutetuilla on mahdollisuus äänestää sähköisesti, sekä yleisistä ennakkoäänestyspaikoista ja vaalipäivän äänestyspaikoista ne, joissa nämä äänioikeutetut voivat äänestää sähköisesti.

Oikeusministeriön asetuksella säädetään myös 2 momentissa tarkoitetuista kunnista ne, joissa ennakkoäänestys laitoksessa ja kotiaäänestys voidaan toimittaa sähköisesti, sekä suomalaisista laivoista ne, joissa ennakkoäänestys voidaan toimittaa sähköisesti.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on 49 §:n 1 momentissa ja 67 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa ilmoituksissa tiedotettava, missä yleisessä ennakkoäänestyspaikassa ja vaalipäivän äänestyspaikassa voidaan äänestää sähköisesti.

83 b §

Menettely äänestettäessä sähköisesti

Äänioikeutetun, joka haluaa äänestää sähköisesti, on ilmoitauduttava 83 a §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetussa ennakkoäänestyspaikassa tai vaalipäivän äänestyspaikassa vaalitoimitsijalle, vaalitoimikunnalle tai vaalilautakunnalle. Äänestäjä on velvollinen esittämään selvityksen henkilöllisyydestään.

Vaalitoimitsija, vaalitoimikunnan jäsen tai vaalilautakunnan jäsen hakee äänioikeuskisteristä äänestäjän tiedot ja hyväksyy äänioikeuden käytettäväksi sähköisesti.

Äänestäjä äänestää sähköisen äänestysjärjestelmän avulla äänestyskopissa tai muutoin vaalisalaisuuden turvaavalla tavalla seuraavasti:

1) äänestäjä tunnistautuu järjestelmään oikeusministeriön määrittämällä tavalla;

2) äänestäjä valitsee presidentinvaalissa ehdokkaan ja muissa vaaleissa ehdokaslistan ja sen jälkeen ehdokkaan taikka merkitsee näyttöruudulle ehdokkaan numeron; ja

3) äänestäjä vahvistaa valintansa.

Oikeusministeriö voi tarvittaessa määrätä, että äänestys tapahtuu soveltaen vain 3 momentin 2 ja 3 kohtaa.

Äänestäjän avustamisesta sähköisessä äänestyksessä on soveltuvin osin voimassa, mitä 58 §:n 3 momentissa ja 73 §:ssä säädetään.

83 c §

Äänioikeuden käytön ja sähköisen äänen kirjautuminen

Sen jälkeen, kun äänestäjä on vahvistanut valintansa, äänioikeusrekisteriin kirjautuu merkintä siitä, milloin ja missä hän on käyttänyt äänioikeutensa. Samalla äänestäjän antama ääni ja henkilötunnus kirjautuvat oikeusministeriön sähköiseen vaaliuurnaan siten salattuina, ettei niitä voida keskenään yhdistää. Äänen kirjautumisesta sähköiseen vaaliuurnaan ja sen säilyttämisestä siellä on huolehdittava siten, että vaalisalaisuus säilyy.

Oikeusministeriö voi tarvittaessa tulostaa luettelon äänestäneistä, joiden ääni on kirjautunut sähköiseen vaaliuurnaan.

Ennen ennakkoäänestyksen alkamista oikeusministeriö hyväksyy sähköisen vaaliurnan otettavaksi käyttöön ja lukitsee sen siten, ettei sitä voida avata ennen kuin vaalipäivän äänestys on päättynyt sekä luovuttaa urnan avaimet 86 a §:n 2 momentissa tarkoitetuille henkilöille.

Vaalien tuloksen vahvistamisen jälkeen sähköinen vaaliurna ja sen avaimet sekä mahdolliset tulosteet säilytetään kunnes seuraavat vastaavat vaalit on toimitettu.

83 d §

Muut menettelyt sähköisessä äänestyksessä

Sen lisäksi, mitä tässä luvussa säädetään, noudatetaan ennakkoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen toimittamisessa sähköisesti soveltuvien osien, mitä 5 ja 6 luvuissa säädetään.

86 a §

Sähköisten äänten laskenta

Oikeusministeriö ilmoittaa kunkin kunnan keskusvaalilautakunnalle ja muissa kuin kunnallisvaaleissa lisäksi kullekin vaalipiirilautakunnalle kunnan äänioikeutettujen sähköisesti antamien ennakkoäänten luku-

määrän äänestysalueittain viimeistään vaalipäivää edeltävänä perjantaina kello 19.

Vaalipäivän äänestyksen päätyttyä sähköisen vaaliuurnan avaavat ja uurnassa olevat äänet laskevat yhdessä ja samanaikaisesti Helsingin vaalipiirilautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja kaksi muuta jäsentä sekä oikeusministeriön edustaja.

Jäljempänä 184 §:ssä mainituilla henkilöillä on oikeus seurata sähköisten äänten laskentaa oikeusministeriön tarkemmin määräämällä tavalla.

Oikeusministeriö ilmoittaa hyvissä ajoin ennen tuloksen vahvistamisen ajankohtaa kunnallisvaaleissa kunkin kunnan keskusvaalilautakunnalle ja muissa vaaleissa kullekin vaalipiirilautakunnalle äänimäärät, jotka kukin ehdokas sekä puolue, vaaliliitto ja yhteislista ovat saaneet. Kunnan keskusvaalilautakunta tai vaalipiirilautakunta yhdistää sähköisten äänten tuloksen äänestyslippujen perusteella laskettuun tulokseen.

Jos äänestysalueella on annettu vähemmän kuin 50 sähköistä ennakkoääntä tai vähemmän kuin 50 sähköistä vaalipäivän ääntä, sähköiset ennakkoäänet ja sähköiset vaalipäivän äänet on laskettava yhdessä. Jos äänestysalueella on annettu sähköisiä ääniä yhteensä vähemmän kuin 50, ne on laskettava yhdessä jonkin toisen äänestysalueen tai joidenkin toisten äänestysalueiden sähköisten äänten kanssa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .